

Kekkonen, Kekkonen, Kekkonen ja kirkko

Ville Jalovaara: Kirkko, Kekkonen ja politiikka 1962–1982. Suomen kirkkohistoriallisen seuran toimituksia 219. Suomen kirkkohistoriallinen seura 2011. 305 s.

Suomalainen historian tutkimus on siirtynyt hedelmälliseen vaiheeseen, kun tutkimattomien aiheiden, valkeiden sivujen ja käyttämättömien aineistojen sijasta samaa aihepiiriä lähestytään useampaan kertaan. Vanhakantaisen perinteen mukaan aihe oli tyhjennetty, jos toinen tutkija oli siitä jo julkaissut tuoreen tutkimuksen.

Ville Jalovaaraa ei väitöskirjatyön aihetta valitessa pidätellyt se, että Pekka Niiranen oli vuonna 2000 tehnyt väitöskirjan *Kekkonen ja kirkko – tasavallan presi-*

dentti Urho Kekkosen ja Suomen evankelis-luterilaisen kirkon suhteet vuosina 1956–1981. Jalovaara puolusti vuonna 2007 omaa väitöskirjaansa *Kirkko, Kekkonen ja kommunismi poliittisina kriisivuosina 1958–1962.*

Jalovaaran vuonna 2011 julkaisussa tutkimuksessa Kekkonen, kirkko ja politiikka muodostavat kolme teemaa, jotka kytkeytyvät toisiinsa monin tavoin vuosina 1962–1982. Kekkonen ei ole tutkimuksen keskiössä, kun tekijä tarkastelee kirkon ja sen äänenkannattajan *Kotimaa*-lehden suhdetta Suomen puolueisiin vaalien alla ja vaalien välillä.

Evankelis-luterilaisen kirkon perinteisesti nöyrä suhde esivaltaan ja vahva antikommunismi loi pohjan tasavallan presidentin ja kirkon johdon yhteistyölle. Jalovaaran tulokinnan mukaan kirkon johto arvioi pitkään, että monista puutteistaan huolimatta Kekkonen oli paras turva kommunismia ja Neuvostoliiton uhkaa vastaan. Jalovaara kuvaa myös evankelis-luterilaisen kirkon taipumista – monien muiden suomalaisten organisaatioiden tavoin – Suomen valtiollisen liennytysohjelman linjoille. Neuvostoliiton uskonnollisten olojen avoimelle arvostelulle ei ollut sijaa Suomen kirkkoissa.

Kirkon johto koki, että Kekkonen jätti sen yksin kamppailemaan kulttuuriradikaalien arvostelua vastaan. Lopulta arvio oli se, että presidentti oli siirtynyt rienaajien joukkoon. Kekkonen ja kirkon suhde happani, kun presidentti armahti Hannu Salaman tämän *Juhannustanssit*-romaanista saamasta jumalanpilkkatuomiosta. Jalovaara kuitenkin tulkitsee, että vuoden 1968 presidentinvaaleissa Kekkonen sai yhä kirkon tuen.

Kirja avaa näkökulmia kirkon ajankohtaisten ongelmien ytimiin. 1960-luvun lopulla vasemmistopuolueet ajoivat kirkon ja valtion eroa. Tänä päivänä kirkon ja valtion suhteet ovat kunnossa eivätkä va-

semmistopuolueetkaan 1990-luvun laman diakoniatyön nousun jälkeen ole nokkineet valtiokirkkoa, mutta seurakuntalaisten rivit ovat harvenneet melkein samaa tahtia kuin äänestysprosentti valtiollisissa vaaleissa on laskenut.

Luterilaiseen perinteeseen on Saksan talonpoikaiskapinoiden jälkeen kuulunut tietty etäisyys maallisiin valtataisteluihin. Suomessa taas valtiokirkko oli valkoisen Suomen tukipilari kansalaissodan jälkeen. Kirkko ja *Kotimaa* ohjasivat 1960- ja 1970-luvulla ääniä oikeistopuolueille, kun sosialismin ja kommunismin vaaraa piti torjua. Kirjan ansiona voi pitää kirkon uuspolitisoitumisen kuvausta, kun instituutio koki 1960-luvulla uhkaa vasemmistoradikalismien nousun vuoksi.

Esillä on kirkon ongelmallinen ja ymseä suhde Kristilliseen liittoon, koska uskonasioita ei saanut suoraviivaisesti puoluepolitisoida ja lokeroida muita yhteiskuntaan, uskoon ja kirkkoon vastuullisesti suhtautuvia voimia epäkristilliseksi. Kirkko ei myöskään halunnut luovuttaa yhteiskunnallista ja muuta puheoikeuttaan yhdelle pienpuolueelle. Kirkon pyristely irti kristillisyyttä puolueensa käytinvoimana käyttävästä poliittisesta puolueesta ei kuitenkaan onnistunut pysyvästi ja vakuuttavasti.

Jalovaara kuvaa perusteellisesti työmarkkinahistorian kannalta kiinnostavaa vuosien 1970–1971 arkipyhäkiistaa, joka oli seurausta vuoden 1970 UKK-sopimuksesta. Työmarkkinajärjestöt ja Kekkonen painostivat kirkolliskokouksen hyväksymään kolmen arkipyhän siirron viikonloppuun. Tämä siirto tapahtui riitaisemmin kuin juhanuksen siirto lauantaiksi 1950-luvulla. Kiista tuotantoelämän ja hengellisen elämän tarpeista ei ole päättynyt, vaan työmarkkinarakaisun pohjalta selvitetään jälleen helatorstain ja loppiaisen paikkaa.

Jalovaaran suhde aiempaan Kekkos-tutkimukseen voisi olla po-

leemisempi, jos tulkinta tai näkökulma poikkeaa aiemmista tutkimuksista. Ongelmallisena voi pitää myös sitä, että tutkija vetää suoraan viivaisesti yhdysmerkit *Kotimaan*-lehden linjausten ja koko kirkon kantojen välille. Kirja tarttuu moniin kiehtoviin tutkimuskysymyksiin, mutta ote on pääosin kuvaileva. Esitystapa, kysymyksenasettelu ja lähdepohjan rajaukset ovat toisaalta mahdollistaneet sen, että Jalovaara on pystynyt puristamaan yhteen kirjaan kaksi tapahtumariikasta vuosikymmentä suomalaisen politiikan, Kekkonen ja kirkon historiasta.

– TAPIO BERGHOLM